

At få en dejlig have kræver ikke altid de store anlægsarbejder. Krökuslag lagt ned i plænen er en nem måde at få et farverigt forår. Når bare der er en mængde af samme planteart, bliver virkningen stor og flot.

Haven ifølge Jørgen Larsen

Han har sat sit aftryk i mange, mange haver. Som trendsætter for en minimalistisk havestil, der alligevel rummer mange planter. Han har altid haft en mening om haver og mennesker – og dét bliver han ved med.

Havearkitekt Jørgen Larsen har mange gange været på fjernsynsskærmen med sin mening om haver. Med sin let fynske stemmeføring har han revset havearkitekter for at sove i timen, mens parcelhus-Danmark blev etableret, uden at havearkitekterne trådte i karakter og fulgte med ind over jorden på parcellerne. Han har kaldt havekulturen fattig i dagens Danmark, fordi skoene er for små, visionerne for lave, og fordi alle pengene til byggeriet bliver brugt på huset.

I år har han rundet de 60 år, og nu er det tid for en snak om, hvordan haverne burde se ud ifølge Jørgen Larsen.

VISDOM FRA ØSTEN

»Hus og have skal hænge sammen!« Så kontant melder Jørgen Larsen ud på spørgsmålet om, hvad der ligger til grund for alle de haver, han har tegnet i tidens løb.

»Det har jeg lært ved at se på kinesiske og japanske haver. Her ligger et haverum ud for soveværelset eller et andet af husets rum. Haven hænger ligesom på huset og er bygget op som en del af det. Hus og have er integreret. Tankerne bagved har jeg brugt i alle de haver, jeg har tegnet,« fortæller Larsen.

Han kan se tilbage på en lang karriere, hvor han stædigt har

fastholdt, at haver er arkitektur – og ikke samlinger af planter. Planter er godt nok meget smukke, men de skaber ikke i sig selv en unik haveoplevelse.

HUSETS KARAKTER BESTEMMER

Netop det at opleve haven i sammenhæng med huset er en af hr. Larsens kæphest. Derfor tager han altid udgangspunkt i husets arkitektur som inspiration for den havestil, han vil benytte.

»Der er stor forskel på haven, der ligger ved en gammelt murer-mestervilla, og så haven ved et 60'er-hus. Hvis haven ikke passer til huset, må huset jo laves om,« siger Jørgen Larsen på optimistisk fynsk og med en lille latter, så det slet ikke virker så bastant, som det ser ud på skrift.

Sandheden er, at Jørgen Larsen ofte har medvirket til, at et grimt skur eller lille bygning er blevet fjernet, fordi det simpelthen ødelagde helhedsindtrykket af hus og have.

80 PROCENT OPLEVELSE INDEFRA

At haven egentlig er en del af huset, betyder også, at haver fra Jørgen Larsens hånd altid er tænkt oplevet indefra.

JØRGEN LARSEN ER IKKE TIL "PERSILLEGARTNERI"

Havearkitekt Jørgen Larsen er uddannet tømrer og senere bygningskonstruktør. Derefter fortsatte han på Arkitektskolen Aarhus og valgte afdelingen for landskabs- og havekunst.

Egentlig var Jørgen Larsen slet ikke til "persillegartneri", som han selv kalder det. I stedet havde han ambitioner om at tegne motorveje og broer i det danske landskab. Skæbnen ville imidlertid, at han fik arbejde på den navnkundige havearkitekt Sven Hansens tegnestue i Brabrand.

Her var Jørgen Larsen med til at tegne haverne ved Musikhuset i Århus, og det gav ham blod på tanden til at arbejde med private og større offentlige haver. Et område, han fik rig lejlighed til at dyrke, da han blev ansat som havekonsulent i Det jydsk Haveselskab i 1984.

Siden 2007 har Jørgen Larsen haft egen tegnestue i Malling syd for Århus.

»Det er jo her, vi lever det meste af året – så det skal give os haveoplevelsen, selv om vi ikke er ude i vejret. 80 procent af al haveoplevelse foregår indefra,« mener han.

Derfor er havearkitekten så ærgerlig over at se, hvordan arealet lige uden for husets terrassedør og store vinduer ofte bliver forvaltet:

»De store vinduer var jo tænkt så store og helt til gulv for at trække haven ind i huset. Men i stedet er der mange, der bare får udsigt til en masse fliser på terrassen – mens haven ligger langt, langt væk,« fortæller han.

FLYT TERRASSEN

Havearkitekten har dog en løsning: »Skub terrassen ud af synslinjen ved at lægge den ved siden af glaspartierne. I synslinjen skal nemlig ligge bede med planter, så man har dem at se på. Langs huset lige uden for terrassedøren kan der så ligge en fin belægning, der er værd at se på indefra.«

Hvis haven, hvor Jørgen Larsen skal tegne haveplan, allerede her en stor terrasse liggende uden for glaspartierne, foreslår han en anden løsning: »Her prøver jeg at få folk til at pille nogle flisearealer op. Det er jo kedeligt med alle de fliser! I de bede, der opstår, kan man plante hække og lidt træer, så der bliver skabt en inddeling i mindre rum på terrassen.«

Det skaber en mere intim stemning, mener han, fordi man ikke længere føler sig som et lille menneske på en stor flade af fliser i et alt for stort rum.

VÆLG PLANTER EFTER VIRKNING

Det er planterne, der gør hele forskellen. Men det er vigtigt, at de vælges nøje ud til formålet.

»Planter med duft – lad os tage en uægte jasmin eller en syren – den skal ikke kunne ses indefra. For så får man jo ikke hele historien med! Nej, den skal opleves derude – så man får både duft og blomster. Efter blomstringen er den ærlig talt ikke særlig spændende at kigge på. Derfor er det ikke den, der skal stå i stuens bedste udsigt,« forklarer Jørgen Larsen.

I stedet er han tilhænger af, at planter, som blomstrer på den årstid, hvor vi ikke er så meget udendørs, skal kunne nydes fra vinduerne. Ligesom stedsegrønne planter og efterårsfarvede løvtræer og -buske er særlig velegnede til at ses indefra. De stedsegrønne har sæson hele året, og de løvfældende har et højdepunkt, når løvet rødmer, og vi sidder inden døre i varmen og nyder årets gang.

ENKELHEDENS ELEGANCE

Det er ikke nogen hemmelighed, at Jørgen Larsen ikke svælger i sindrige plantekombinationer, men hylder enkeltheden i form af præcise former og ensartet tilplantede bede. En af de plantearter, som han bruger meget, er azaleaer. Hvorfor?

»Fordi de er orgier af livskraft og farver i forsommeren. Og igen om efteråret, hvor løvet på azaleaerne er gyldent eller rødt. Til gengæld er de ikke meget værd at se på om vinteren. Derfor er det godt at plante en stedsegrøn hæk langs bedet med dem. Så er der noget at kigge på hele året – også inde fra huset.«

Jørgen Larsen synes, at havefolk ofte gør det sværere for sig selv end nødvendigt:

»I et bed på 20 kvadratmeter planter man mange forskellige plan-

Haven skal krydre livet inden døre og tåle at kunne ses indefra. Derfor er det ærgerligt, hvis udsigten bare er fliser – den skal hellere være så grøn og frodig som muligt. Her er det i Jørgen Larsen egen have, hvor krukker med skærmiljer pryder udsigten hele sommeren.

Et helt almindeligt rødstens-parcelhus bliver til noget ganske særligt, når Jørgen Larsens enkle formsprog danner forhaven, og belægninger af høj kvalitet pryder gulvet.

ter. Nogle stammer oprindeligt fra Kina, nogle andre fra Alperne og én fra Himalaya – og så skal det lykkes? Det er ikke nemt. I stedet bruger jeg store felter af den samme planteart. For at få en eksplosion af farver – og et stort felt lægger alle mærke til.«

Det giver ifølge havearkitekten mange fordele at bruge få plantearter: Der er blot én og den samme arbejdsproces med at passe og pleje dem – give gødning på samme tid og af samme type, klippe ned på én gang osv.

FLERE RUM ER HEMMELIGHEDEN

»Ligesom et hus har flere rum – det ville jo være kedeligt at bo i et hus med kun ét stort rum – skal haven også inddeles i mindre rum. Hvis man har muligheden, er der store oplevelser i at lave forskellige rum med forskellige oplevelser. Tænk at have en forårshave, en blå have, en hvid have – eller et duftende lille haverum.«

LARSEN GUIDER OM KLÆDELIGE BELÆGNINGER

Smukke og klassiske belægninger i et enkelt formsprog passer til husets stil. Her forskellige typer af brosten i kombination med betonfliser. I næste nummer af HAVEN fortæller Jørgen Larsen, hvordan forskellige materialer bruges på belagte flader. Glæd dig til en guide over belægninger, der klæder husets stil.

En bræmme af skærmliljer i krukker langs terrassen og buksbom langs azalea-bedet understreger plænenes kantede form. Plænen ligger diagonalt ud i havens rum, så kigget går på tværs af den smalle grund. Derved syner haven større.

Havearkitektens egen have

Jørgen Larsen bor i en gammel skole, hvor en del af haven engang var asfalteret skolegård.

I sin egen have har Jørgen Larsen realiseret nogle af de ideer, han til stadighed er leverandør af. Her er både azaleaer i rå mængder, smukke opstammede træer, hække af taks og buksbom, urtehaver, sommerblomster, hele to drivhuse og et arkitekttegnet haveskur.

For nu at blive ved skuret: Det kan ses fra mange steder i hus og have. Derfor er det bygget som et smukt lille hus og ligger for enden af en sti, der fører gennem et bed med hvide azaleaer. Bedet er kantet med en lav hæk af buksbom, så hele scenet er også er seværdigt om vinteren.

BUKSBOG OG KATTEHØRM

De klippede buksbom går igen som hække omkring køkkenhaven, hvor diagonale stier leder ind til bede med alt, hvad hjertet begærer af grønt. Mange vil mene, at buksbom lugter af kattetis. Ifølge Jørgen Larsen lugter buksbom kun grimt, når de er tørstige. Specielt i sensommeren, når rødderne bliver tørre, kan de lugte mindre behageligt.

»Der er også forskel på lugten af de enkelte sorter,« fortæller han. »Men vand bare buksbomplanterne godt – så er det ikke noget problem.«

Havearkitekten er kendt for at tegne mange cirkler og buer i haverne. I hans egen er der ingen.

»Buer og cirkler skal man kun bruge, når det passer ind i sammenhængen – og det gør det ikke her hos os,« mener Jørgen Larsen. Han bor på en lang, smal

grund, hvor det gælder om at få haven til at se bred og rummelig ud.

DYRKER YING-YANG

Men der mangler på ingen måde bløde former. Forhaven er befolket af en flok klippede buksbom-kupler, som ligger skulder ved skulder i et grønt tæppe af mos. I sandhed en smuk og enkel løsning på det evige problem: hvordan forhaven kan indrettes, så den er præsentabel, nem at passe og imødekommende hele året. Buksbomplanterne er plantet i buer for at opløse den stramme form.

Det er et tilbagevendende princip for Jørgen Larsen at skabe kontraster ved at sætte blødt sammen med hårdt, grønt sammen med ikke-grønt, højt med lavt osv. Et princip, han har taget til sig ved at se på Østens haver. Her dyrkes modsætningerne ying og yang, og det er en anerkendt livsanskuelse at lave haver efter.

Hos havearkitekten er der mange træer i forhold til, at selve haven kun er omkring 500 m². Dermed er den et skoleeksempel på brug af træer i byhaver. Her dækker træerne for indkig fra nabohuse, skaber rum og skygge, og ikke mindst bidrager de til et varieret havebillede.

I løbet af året er her alt, hvad der hører til af blomster, bær, efterårsfarver, nøgne grene og vintergrønne hække.

LARSENS EGET VALG AF TRÆER

LIND – *Tilia platyphyllos* 'Ørebro': Smalt træ, der beholder bladene længst af alle lind. Er placeret, så de dækker for husgavle i naboerne. Når de bliver ældre, skal de klippes, så de ikke bliver for voldsomme.

GLANSBLADET TJØRN – *Crataegus lavallei*: Har en flad krone, der betyder, at lyset slipper ind under træerne, så der stadig er lys og sol i haven. Fine blomster, bær og efterårsfarver.

BÆRMISPEL – *Amelanchier canadensis*: Blev plantet som små i skellet og efterhånden stammet op. Er nu 20 år gamle, og de er stadig smukke – og bliver aldrig for store. Smukke blomster, bær og efterårsfarver.

KUGLELØN – *Acer platanooides* 'Globosum': Har en fast og præcis form. De runde trækrone er plantet nærmest huset for at danne kontrast til dets regulære form. Et pænere træ at kigge på om vinteren end kugleakacie. Dækker for indkik fra naboer. Flotte efterårsfarver.

1+2. Terrassen er behændigt skubbet væk fra stuens glasparti, så udsigten indefra er grøn og blå, når de store skærmiljer blomstrer det meste af sommeren.

3. Så enkel kan forhaven se ud, når manden bag hedder Jørgen Larsen og elsker buksbom. Her er det småbladet buksbom 'Faulkner' og 'Arborescens' – to sorter, som ikke lugter. Alle buksbom-planter på grunden er lavet af havearkitekten selv. Bunden mellem kuplerne er af mos – som selv indfandt sig, mens Jørgen Larsen grublede over, hvilke kulturplanter, han skulle vælge som bunddække.

4. Urtehaven ligger helt bagest i haven og er omkranset af buksbomhække, så den også er køn og synlig om vinteren. Hækkene klippes kun én gang om året i april-maj og kuglerne i juli.

